

Hoe een inheemse rover de dominantie van invasieve zonnebaars voorkomt

Onder het wateroppervlak van onze wetlands bevinden zich bijzondere biotopen met een geheel eigen dynamiek. Complexe ecosystemen, die door allerlei factoren kwetsbaar kunnen zijn en veerkracht missen. Hierdoor krijgen exoten zoals de zonnebaars alle kansen om zich invasief te gaan gedragen en het ecosysteem en haar inheemse soorten te bedreigen. Maar hoe ga je de strijd aan met een exotisch visje?

Dit is een veelvoorkomende vraag binnen het natuurbeheer van wetlands, waar de zonnebaars (*Lepomis gibbosus*) inmiddels grote schade aanricht. Deze exotische indringer vormt daarmee een forse bedreiging voor de inheemse fauna, zoals amfibieën. Zeker in geïsoleerde, natuurlijke vennen en kleine wateren. Reguliere bestrijding blijkt niet afdoende en dus is het zoeken naar een alternatief waarmee de dominantie van zonnebaars structureel te doorbreken en voorkomen is. In het project LIFE Resilias laten we zien hoe het veerkrachtiger maken van het ecosysteem de oplossing kan bieden. Een veerkrachtig ecosysteem kan de dominantie van invasieve exoten namelijk zelf aanpakken en op termijn voorkomen.

Ecosysteemaanpak biedt een structurele oplossing

“Het verhogen van de veerkracht van een ecosysteem noemen we de [ecosysteemaanpak](#)”, begint Laura van Veenhuisen haar verhaal.

Als ecooloog bij projectpartner Stichting Bargerveen, is ze de kartrekker van het onderdeel [zonnebaars](#) binnen LIFE Resilias. De vis is een van de voorbeeldexoten in het zeven jaar durende project.

“Bij de ecosysteemaanpak ga je dus niet uit van bestrijden, maar zet je in op een structurele en natuurlijke oplossing. Meer veerkracht zorgt ervoor dat het ecosysteem met haar inheemse soorten op termijn zelf sterk genoeg is om de invasieve exoot de baas te blijven”, legt Laura uit. “Je accepteert dus de aanwezigheid van de exoten in het systeem, omdat we inmiddels weten dat het bijna onmogelijk is om ze volledig weg te krijgen. Maar een veerkrachtig ecosysteem is in staat om tot de juiste balans te komen. De exoot kan dan niet meer domineren, waardoor de inheemse soorten behouden blijven.” In het geval van de zonnebaars vervult een inheemse rover een sleutelrol in deze natuurlijke aanpak: de snoek (*Esox lucius*).

De zonnebaars is mooi om te zien, maar veroorzaakt veel schade in onze natuurlijke wateren (Bron: Paul van Hoof)

Van aquarium en vijver naar de vrije natuur

Hoe is de zonnebaars eigenlijk invasief geworden? De soort is destijds geïmporteerd uit Noord-Amerika vanwege zijn mooie uiterlijk.

Dat maakte het tot een zeer populaire vis en een graag geziene bewoner in vele aquaria en menig vijver.

“Zonnebaarzen planten zich echter zeer makkelijk en snel voort”, vertelt Laura. “Eén koppeltje kan voor honderden nakomelingen per jaar zorgen. Er ontstond dus al snel een overschot bij de mensen die ze hielden. Dat was natuurlijk niet de bedoeling en dus zijn veel vissen in het wild vrijgelaten. Zo kwam de zonnebaars in onze natuurlijke wateren terecht, waar hij zich explosief heeft vermeerderd. De impact van het visje op de inheemse fauna in wetlands is enorm en dat heeft hem de titel ‘invasieve exoot’ opgeleverd.”

Een serieuze bedreiging voor allerlei zeldzame en bijzondere soorten

In vijvers was de zonnebaars overigens niet alleen populair vanwege zijn knappe kleuren. Hij foerageert namelijk ook op ongewenste gasten als muggenlarven, bloedzuigers en wormen die op andere vijvervissen parasiteren. Waarom vormt de zonnebaars dan een bedreiging in onze wetlands?

“Het probleem zit hem in het feit dat zonnebaarzen ook de eieren en de jongen van andere vissen, insecten en amfibieën opeten”, beantwoordt Laura die vraag. “In een aquarium heb je daar geen last van en in een gecontroleerde omgeving als een vijver is de negatieve impact die hij veroorzaakt waarschijnlijk ook nog wel te overzien. Maar in natuurlijke wateren jagen ze niet alleen op muggen. Hier heeft hij het ook gemunt op beschermde en zeldzame soorten zoals de heikikker, rugstreepad, kamsalamander, venwitsnuitlibel, tengere pantserjuffer en de koraaljuffer. Deze soorten hebben het al niet makkelijk en lopen nu dus extra gevaar, omdat de zonnebaarzen een succesvolle voortplanting belemmeren”, legt Laura uit.

Sinds augustus 2019 staat de zonnebaars dan ook op de Europese lijst van invasieve soorten. Het is verboden om de soort in de Europese Unie te verhandelen, houden, kweken, vervoeren of uit te zetten. Maar daarmee is de huidige problematiek niet opgelost, want ze zitten inmiddels overal.

Het afvangen van zonnebaars is een belangrijke eerste stap in het aanpakken van de dominantie van deze invasieve exoot (Bron: Laura van Veenhuisen)

Bestrijden loont niet, beheren wel

“We weten nu ook dat de meeste maatregelen die men doorgaans toepast weinig tot geen effect hebben. Zo werkt afvangen vaak maar eventjes, omdat de paar achtergebleven exemplaren direct weer jongen produceren zodra het water terugkomt”, legt Laura uit. “Je moet dus continu terug om opnieuw te bestrijden. Dat kost veel tijd en geld en het zet duidelijk geen zoden aan de dijk. Ook de combinatie van afvangen met het droogzetten van bijvoorbeeld een poel of ven blijkt niet effectief. Het stopt de voortplanting niet, het vertraagt hoogstens heel even. Daarnaast is het niet altijd mogelijk en vaak ook niet wenselijk om wetland droog te leggen”, benadrukt Laura.

De ecosysteemaanpak van zonnebaars

“Bij het aanpakken van de zonnebaars kiezen we er dus voor om juist het systeem te versterken”, vertelt Laura verder. “Dat doen we door eerst zoveel mogelijk zonnebaarsen af te vangen en vervolgens de snoek als concurrent in te brengen. Deze inheemse roofvis predeert op de exotische zonnebaars en kan een waardevolle bijdrage leveren aan het terugbrengen en vervolgens in toom houden van de populatie zonnebaarsen.

Bij het uitzetten van de snoeken kiezen we bewust voor exemplaren die een leeftijd hebben waarbij ze hoofdzakelijk andere vissen eten. Hierdoor staan zeldzame soorten als de heikikker en libellen niet of nauwelijks op het menu.” Voordeel van de snoek is dat hij ook op zijn eigen kleinere soortgenoten jaagt. De populatie jonge snoeken blijft daardoor stabiel. De predatie op de zeldzame soorten die we juist zo graag willen beschermen, blijft zo tot een minimum beperkt.

Het uitzetten van de snoeken zet het verhogen van de veerkracht in gang. Deze inheemse natuurlijke vijand zorgt dat de populatie zonnebaarsen op natuurlijke wijze tot een acceptabel aantal teruggebracht wordt. Laura laat een van de snoeken zien die mee gaat helpen. (Bron: Stichting Bargerveen)

Eerste resultaten veelbelovend

“Er zijn al meerdere locaties waar deze ecosysteemaanpak van zonnebaars is opgestart en de eerste resultaten zijn veelbelovend”, vertelt Laura enthousiast. “We monitoren de ontwikkelingen heel zorgvuldig, zodat we goed en nauwkeurig in beeld hebben hoe het gaat en kunnen bijsturen als dat nodig blijkt.”

Ecosysteemaanpak is geschikt voor tal van exoten in allerlei habitats

De ecosysteemaanpak is toe te passen in allerlei verschillende habitats en voor tal van invasieve exoten. Watercrassula in wetlands bijvoorbeeld en ook in bossen, beekdalen en graslanden is de aanpak effectief voor tal van exoten. Dat maakt het een breed inzetbare methode, waarbij iedere invasieve exoot om een eigen beheer en aanpak vraagt. De essentie is echter altijd hetzelfde: veerkracht verhogen voorkomt dominantie!

Meer informatie over de ecosysteemaanpak en de andere [voorbeeldsoorten](#) die in LIFE Resilias aan bod komen, is te vinden op resilias.eu.

LIFE Resilias is een initiatief van Bosgroep Zuid Nederland en Stichting Bargerveen. Het project is mede mogelijk dankzij de financiële steun van het [LIFE programma](#) van de Europese unie en de [sponsors](#) Rijkswaterstaat, Evides en de provincies Noord-Brabant, Utrecht en Zeeland.

Dit artikel is het derde artikel van een serie van vier artikelen op Nature Today over de ecosysteemaanpak van invasieve exoten. Het eerste artikel ging over [Amerikaanse vogelkers](#) het tweede over [watercrassula](#). Hierna volgt nog een artikel over de aanpak van Japanse duizendknoop.

Tekst: [Bosgroepen](#) en [Stichting Bargerveen](#)

Foto's: Bas Kers (leadfoto: snoek); Paul van Hoof (leadfoto: zonnebaars); Laura van Veenhuisen; Hein van Kleef; Stichting Bargerveen;

Film: Laura van Veenhuisen